

Sử dụng tuyển tập “Những lá thư thời chiến Việt Nam” trong giảng dạy bài 16 - 17, sách giáo khoa Lịch sử - Địa lý lớp 9 (bộ Kết nối tri thức)

(Nguyễn Thị Hòa, Đặng Thị Thương, La Thảo Vân, Nguyễn Tuấn Vũ)*

*Khoa Lịch sử, Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên

Received: 5/5/2024; Accepted: 20/5/2024; Published: 6/6/2024

Abstract: “Letters of the Vietnam War” is a collection of letters from soldiers on the battlefield, recorded many stories during the bloody war years of the nation’s history, and it is a precious historical document about Vietnam’s war. Therefore, “Vietnam War Letters” are valuable for history education, used in history teaching as a source of source material to demonstrate, concretize, and contribute, authentically reproducing history. By means of theoretical research, content survey, synthesis, statistics, analysis, and comparison, we clarify the value of the collection “Letters of the Vietnam War” for teaching history and proposing methods to use those letters in teaching history in high schools through specific examples in lessons 16 - 17 of the History - Geography program 9 (Knowledge Connection set). The research results serve as a specific guide for teachers to apply when teaching this lesson and can research and exploit the use of “Vietnam War Letters” in other lessons at all levels, other educational activities.

Keywords: Wartime letters, teaching history, history 9, connecting knowledge.

1. Đặt vấn đề

Dạy học lịch sử (DHLS) đóng vai trò quan trọng trong việc giáo dục thế hệ trẻ về lòng yêu nước, nhận thức văn hóa và bản sắc dân tộc. Việc học lịch sử giúp học sinh (HS) hiểu rõ hơn về những giá trị truyền thống và quá trình đấu tranh dựng nước và giữ nước của dân tộc, từ đó hình thành lòng tự hào và tinh thần trách nhiệm đối với đất nước [1]. Giáo dục lịch sử ở Việt Nam không chỉ giúp HS nhận thức đúng đắn về quá khứ mà còn rèn luyện kỹ năng tư duy phân biện và khả năng phân tích, đánh giá các sự kiện lịch sử một cách khoa học và khách quan [2]. Qua việc học lịch sử, HS còn được trang bị kiến thức và kỹ năng cần thiết để đối mặt với các thách thức của xã hội hiện đại, góp phần xây dựng một tương lai bền vững cho đất nước. Vì vậy, DHLS là một phần không thể thiếu trong chương trình giáo dục ở Việt Nam, có ý nghĩa quan trọng đối với sự phát triển toàn diện của HS.

Tuy nhiên, việc DHLS thực tế còn một số tồn tại như giáo viên (GV) chỉ giảng dạy nội dung và sử dụng tư liệu trong sách giáo khoa (SGK), HS thấy kiến thức khô khan, khó hiểu, khó ghi nhớ, HS thiếu hứng thú học tập,... Một trong những biện pháp khắc phục tồn tại, nâng cao chất lượng DHLS là GV cần phải khai thác và sử dụng đa dạng nguồn tư liệu, đặc biệt là tư liệu gốc, tư liệu có tính hiện thực lịch sử cao,... Trong khi đó, tuyển tập “Những lá thư thời

chiến Việt Nam” là những lá thư của người lính Việt Nam trực tiếp tham gia chiến đấu trong chiến trường Việt Nam có nội dung phản ánh hiện thực lịch sử, khắc họa được biểu tượng người lính Việt Nam trong kháng chiến nói chung và cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước nói riêng.

Xuất phát từ nhận thức về tầm quan trọng của DHLS và nội dung của “Những lá thư thời chiến Việt Nam”, chúng tôi nghiên cứu làm rõ giá trị giáo dục lịch sử của tuyển tập cũng như phương pháp sử dụng trong giảng dạy. Trên cơ sở đó, nhóm tác giả áp dụng sử dụng tuyển tập “Những lá thư thời chiến Việt Nam” trong giảng dạy lịch sử bài 16 - 17 SGK Lịch sử - Địa lý lớp 9 (bộ Kết nối tri thức).

2. Nội dung nghiên cứu.

2.1. Phương pháp nghiên cứu

Để thực hiện nghiên cứu, chúng tôi tiến hành khảo sát những lá thư thời chiến trong tuyển tập “Những lá thư thời chiến Việt Nam” do tác giả Đặng Vương Hưng sưu tầm, biên soạn, giới thiệu và sử dụng phương pháp thống kê, phân tích, tổng hợp, đối sánh để tiến hành nghiên cứu.

2.2. Kết quả nghiên cứu

2.2.1 Giá trị của tuyển tập “Những lá thư thời chiến Việt Nam” đối với giảng dạy lịch sử.

Môn học lịch sử đóng vai trò quan trọng trong hệ thống giáo dục, góp phần định hướng giá trị đạo đức, bồi dưỡng lòng yêu nước, và rèn luyện tư duy

cho thế hệ trẻ. Để truyền cảm hứng và khơi gợi niềm đam mê khám phá cho HS, GV giảng dạy lịch sử cần có sự am hiểu sâu rộng về chuyên môn, phương pháp giảng dạy sáng tạo, và khả năng truyền tải thông tin một cách sinh động, hấp dẫn. Đặc biệt để tái hiện, cung cấp cho HS kiến thức lịch sử một cách đầy đủ, sinh động, dễ tiếp cận, ghi nhớ nhanh, việc sử dụng các tư liệu lịch sử, đồ dùng trực quan, kiến thức liên môn,... là cần thiết và có ý nghĩa quan trọng. Chính vì vậy, tuyển tập “Những lá thư thời chiến” như là tư liệu lịch sử gốc cần được nghiên cứu và sử dụng trong giảng dạy nội dung kiến thức lịch sử liên quan.

Tuyển tập “Những lá thư thời chiến Việt Nam” gồm 200 lá thư của người lính nơi chiến trường là nguồn tư liệu giúp bạn đọc nghiên cứu một giai đoạn lịch sử hào hùng của dân tộc - Những năm cuối của cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp và kháng chiến chống đế quốc Mỹ. Trong hoàn cảnh chiến tranh gian khổ, cái chết cận kề, những người lính gan góc, bền chí, tinh thần sắt đá, quyết tâm chiến đấu và lạc quan, tin vào thắng lợi, rất lãng mạn, vẫn yêu thương và nhung nhớ, lo cho cuộc sống nơi quê nhà. Chúng ta thấy một thế hệ người Việt Nam đã sống với tình yêu quê hương, yêu gia đình, tình yêu lứa đôi hòa quyện trong tình yêu và trách nhiệm với đất nước, và luôn tự nhắc “Dân tộc trên hết - Tổ quốc trên hết”. Tất cả thể hiện cái đẹp của người lính Việt, con người Việt có giá trị cao về nội dung tư tưởng và mang tính nhân văn sâu sắc, có tác dụng lớn trong việc giáo dục thế hệ trẻ về lịch sử dân tộc, giáo dục truyền thống đấu tranh bất khuất, tinh thần sẵn sàng hy sinh vì độc lập dân tộc, truyền thống uống nước nhớ nguồn, giáo dục lòng yêu nước... góp phần định hướng tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống cho thế hệ trẻ. Chính vì vậy đây là một tư liệu lịch sử quý cho công tác giảng dạy, giáo dục lịch sử.

2.2.2. Sử dụng tuyển tập “Những lá thư thời chiến Việt Nam” trong giảng dạy bài 16-17 SGK Lịch sử - Địa lý 9 (Bộ Kết nối tri thức).

Bài 16 -17 trong chương trình Lịch sử - Địa lý 9 (Bộ kết nối tri thức) có nội dung là cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước, thống nhất đất nước của dân tộc Việt Nam, được phân chia thành 2 giai đoạn, cụ thể:

Bài 16: Việt Nam kháng chiến chống Mỹ cứu nước, thống nhất đất nước giai đoạn 1954 - 1965 có nội dung gồm 2 mục: 1 - Những thành tựu tiêu biểu trong công cuộc xây dựng miền Bắc XHCN (1954 - 1965); 2 - Các thắng lợi tiêu biểu về quân sự của nhân dân miền Nam trong cuộc kháng chiến chống

Mỹ, cứu nước (1954 - 1965). Bài 17: Việt Nam kháng chiến chống Mỹ, cứu nước, thống nhất đất nước giai đoạn 1965 - 1975 có nội dung gồm 3 mục: 1 - Cả nước trực tiếp chiến đấu chống Mỹ cứu nước (1965 - 1973); 2 - Hoàn thành giải phóng miền Nam, thống nhất đất nước (1973 - 1975); 3 - Nguyên nhân thắng lợi, ý nghĩa lịch sử của cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước (1954 - 1975).

Như vậy, nội dung bài 16-17 chương trình Lịch sử - Địa lý 9 (Bộ kết nối tri thức) là lịch sử dân tộc từ năm 1954 đến năm 1975 cùng thời gian phản ánh của “Những lá thư thời chiến Việt Nam”. Việc sử dụng tuyển tập “Những lá thư thời chiến Việt Nam” trong giảng dạy bài 16 - 17 Việt Nam kháng chiến chống Mỹ, cứu nước, thống nhất đất nước là hoàn toàn khả thi và cần thiết.

Sau đây, nhóm tác giả trình bày một số phương pháp sử dụng tuyển tập “Những lá thư thời chiến Việt Nam” trong giảng dạy trong giảng dạy bài 16 - 17 Việt Nam kháng chiến chống Mỹ cứu nước, thống nhất đất nước.

** Sử dụng trong giờ học nội khóa*

“Những lá thư thời chiến Việt Nam” có thể khai thác sử dụng DHLS trong những bài học nghiên cứu kiến thức mới như việc sử dụng nội dung lá thư để chứng minh, minh họa sự kiện lịch sử.

Trong bài 16 khi giảng dạy mục thứ hai, GV có thể trích dẫn nội dung lá thư của chiến sĩ Hoàng Ngọc Bản đã kể cho anh trai của mình về diễn biến trận chiến đấu ác liệt với Mỹ để nói về sức tàn phá mạnh mẽ của Mỹ từ ngày 25 đến 27/3/1965: “*Buổi sáng ngày 25 có một máy bay U2 (loại do thám) từ phía biển bay rất cao vòng lượn mấy vòng ở thị xã (mắt thường không thấy). Đến trưa thì bắt ngờ từ phía nam bay ra hai chiếc phản lực F100 tương đối thấp qua khu vực thị xã 1/2 vòng tròn rồi lao về phía đông bắc ra biển. Buổi chiều lại 1 cái U2 hoạt động như buổi sáng.*” [3, tr.170].

“*Tiếp sau đó, từng tốp hai, ba cái lao vào liên tiếp, loại AD6 và B57 ném bom, phản lực F100, 101 và 105 thì bắn rốc két. Chỉ trong nháy mắt, cả thị xã Hà Tĩnh rung chuyển bởi hỏa lực ta dưới bắn lên, bom đạn địch trên dội xuống. Khói lửa mịt mù, chỉ sau 5 phút, một B57 bị trúng đạn phụt khói bốc cháy, hấn lao đảo chòng chênh rồi đâm đầu về phía đông có một cái pháy bay kèm...*” [3, tr.171].

Khi giảng dạy bài 17, nói về sự tàn phá, phá hoại của Đế quốc Mỹ cùng với tin thần chiến đấu dân tộc ta, GV giới thiệu lá thư Nguyễn Ngọc Tấn người lính

trẻ xung phong đi nhập ngũ chỉ mới 18 tuổi viết về cho gia đình 4/2/1970: “Ba mẹ ạ! Chúng con đi xe vào Vĩnh Linh, dọc đường xe chạy con thấy rừng núi, cây cối ở đây bị phạt ngang hết vì bom đạn của quân thù, từ Quảng Bình trở vào là xe chạy đêm, không tự do như ở Hà Tĩnh, hay Nghệ An nữa đâu. Máy bay địch trình sát luôn, hiện ở đây đã nghe tiếng máy bay L19 trình sát rồi, nên chúng con ở giữa [3, tr.110]

Bên cạnh đó “Những lá thư thời chiến Việt Nam” còn có thể khai thác nội dung để tạo biểu tượng cho HS về sự kiện và nhân vật lịch sử.”

Ở bài 16, khi nói về hy sinh của chị em phụ nữ tạo nên thắng lợi kháng chiến chống Mỹ đã không ngại khó khăn chiến đấu, chăm sóc thương binh tạo chiến trường miền Nam, GV giới thiệu lá thư của nữ bác sĩ Đặng Thùy Trâm gửi về cho gia đình: “*Họ đưa con về công tác ở đồng bằng và tưởng rằng con không chịu nổi cái ác liệt dưới đó. Nhưng họ không ngờ rằng con đã hoàn thành nhiệm vụ với tất cả nhiệt tình, tinh thần lạc quan cách mạng và tinh thần dám đạp qua mọi khó khăn gian khổ.*” [3, tr.89].

Trong giảng dạy bài 17, khi nói về nội dung nguyên nhân thắng lợi do sự chiến đấu anh dũng, không ngại khó ngại khổ của các chiến sĩ, GV có thể giới thiệu cho HS về lá thư của Nữ tướng Nguyễn Thị Định được Nữ tướng viết vào đầu năm 1970 những năm gian khổ của cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước gửi một đồng chí của mình là “Tám Trần” để tạo nên hình tượng chiến đấu anh dũng của Nữ tướng không ngại khó khăn gian khổ: “*Nhưng tôi cũng xác định được là làm cách mạng tất nhiên phải có khó khăn. Đồng chí nào may mắn, thì ít khó khăn. Riêng tôi thì không may, vì sinh ra là phụ nữ, hoạt động trong một môi trường khó khăn, bản thân thiếu trình độ, đã gây cho mình rất nhiều khó khăn. Nhưng mỗi lần gặp khó khăn mà tôi vượt qua được, tôi tự thấy bản thân có trưởng thành lên.*” [3, tr. 21].

Đối với bài ôn tập kiểm tra, GV có thể biên soạn và sắp xếp thứ tự các lá thư theo diễn biến của cuộc chiến tranh và yêu cầu HS đọc và xác định sự kiện lá thư đó. Hay trích dẫn một hay vài đoạn trong lá thư liên quan đến nội dung kiến thức cần kiểm tra, đánh giá.

Trong giảng dạy bài 17 GV trích dẫn lá thư gửi vợ 5/2/1973 của Đại tá Đỗ Sâm – Ông nguyên là sĩ quan Pháo binh đã từng trực tiếp tham gia Chiến dịch Điện Biên Phủ đã viết: *Tối, đài BBC đưa tin: “Tại Paris, 10 giờ sáng ngày 27/1/1973, các Bộ trưởng Ngoại giao Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, Cách mạng lâm*

thời Cộng hòa miền Nam Việt Nam, Chính quyền Sài Gòn, Chính phủ Hoa Kỳ đã ký hiệp định về chấm dứt chiến tranh lập lại hòa bình ở Việt Nam.” [3, tr.44].

GV đặt câu hỏi cho HS: Theo em, tác giả lá thư nhắc đến sự kiện lịch sử nào? Qua đoạn trích, em có suy nghĩ gì về sự kiện đó?

** Sử dụng trong hoạt động ngoại khóa*

“Những lá thư thời chiến Việt Nam” có thể được khai thác và sử dụng trong các hoạt động ngoại khóa một cách phong phú và sáng tạo, nhằm giáo dục HS về lịch sử, lòng yêu nước, và giá trị nhân văn. Dưới các hình thức khác nhau như: Dựng lại các vở kịch ngắn dựa trên nội dung các lá thư; tổ chức các cuộc thi vẽ tranh, sáng tác thơ, hoặc viết văn dựa trên cảm hứng từ các lá thư thời chiến; tổ chức tọa đàm “Những lá thư thời chiến Việt Nam” cho HS đọc cuốn sách sau đó chia sẻ cảm nhận của bản thân... Ngoài ra, GV có thể sử dụng các đoạn trích để đặt câu hỏi về sự kiện, nhân vật lịch sử trong các phần thi kiến thức. Việc sử dụng những lá thư thời chiến trong các hoạt động ngoại khóa không chỉ giúp HS hiểu sâu hơn về lịch sử mà còn khơi dậy lòng yêu nước, sự biết ơn đối với thế hệ đi trước và giáo dục những giá trị nhân văn cao đẹp.

3. Kết luận

Tuyển tập “Những lá thư thời chiến Việt Nam” là vật chứng lịch sử, là tư liệu lịch sử cung cấp những thông tin, câu chuyện chân thật về lịch sử, có ý nghĩa to lớn và cần thiết đối với việc giáo dục lịch sử. Việc sử dụng những lá thư thời chiến vào giảng dạy càng thể hiện sự tôn trọng, gửi gắm lòng biết ơn đối với những người đã hy sinh, cống hiến cho Tổ quốc. Qua ví dụ cụ thể ở bài 16 - 17 chương trình Lịch sử - Địa lý 9 (bộ Kết nối tri thức), việc sử dụng tuyển tập vào giảng dạy là khả thi, có giá trị và có thể nghiên cứu ứng dụng khai thác sử dụng trong các bài học khác ở các cấp, các hoạt động giáo dục khác.

Tài liệu tham khảo

[1] Nguyễn Thị Mỹ Lộc và cộng sự (2014), “Giáo dục lịch sử và phát triển lòng yêu nước trong HS”, *Tạp chí Khoa học Giáo dục*.

[2] Lê Thị Bích Hạnh (2016), “Rèn luyện kỹ năng tư duy phản biện qua DHLS”, *Tạp chí Nghiên cứu Lịch sử*.

[3] Đặng Vương Hưng (2023), *Những lá thư thời chiến Việt Nam (Tuyển tập)*, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.

[4] Vũ Minh Giang (chủ biên, 2024), *Lịch sử - Địa lý 9*, <https://taphuan.nxbgd.vn/#/training-course-detail/e1019198-bda6-d960-9bb6-a64472808f7b>.